

NS-wandeling Waterlinie Culemborg

Houten Castellum-Culemborg 17 km

Inleiding

Wandelnet heeft in samenwerking met de Nederlandse Spoorwegen een serie wandelingen van station naar station samengesteld. Ze volgen meestal een deel van een Lange-Afstand-Wandelpad (LAW) of wandelnetwerk. Deze NS-wandeling volgt eerst (6 km) route 'Schalkwijkse Wetering' van Utrecht te Voet (www.utrechttevoet.nl) en dan het Waterliniep pad (LAW17, Volendam-Dordrecht, 348 km). Je start bij station Houten Castellum en eindigt na **17 km** bij station Culemborg.

Loop deze route bij voorkeur in de zomer; dan kun je met de Liniepont de Lek oversteken of door de Steenwaard struinen. Van 1 okt. tot 1 april loop je over de (asfalt)dijk. Alles draait onderweg om de Nieuwe Hollandse Waterlinie, een uniek verdedigingsstelsel van forten, bunkers en loopgraven.

Let op: honden zijn in de uiterwaarden, ten zuiden van de Lek, niet toegestaan. Ook niet in de Steenwaard! Baas en hond volgen de (drukkere) asfaltdijk. Op de Liniepont zijn honden wel toegestaan, maar de loopplank van metalen roosters is lastig begaanbaar voor viervoeters. Veel wandelplezier!

Heen- en terugreis

Station Houten-Castellum (begin route) ligt op de lijn Utrecht-Geldermalsen/Tiel en 's-Hertogenbosch. Vanuit Utrecht, Geldermalsen/Tiel en 's Hertogenbosch rijden er dagelijks meerdere treinen per uur. NS-station Culemborg (eind van de route) ligt op de lijn Utrecht-Geldermalsen/Tiel en 's-Hertogenbosch. Naar Utrecht vertrekken er 4 treinen per uur, naar Tiel en naar 's-Hertogenbosch 2 treinen per uur (dagelijks). Actuele vertrektijden zie www.ns.nl/reisplanner

OV bij inkorten route

Je kunt de route inkorten tot **7, 8 of 13,5 km** door vanaf station Houten of Houten Castellum met U-flex te reizen. Uitstappen bij halte Trip Schalkwijk (en loop 13,5 km), Werk aan de Korte Uitweg (8 km) of Fort Honswijk (7 km). U-flex is een flexibele ov-service waarbij de bus rijdt op afroep. Vooraf reserveren is noodzakelijk; dat kan tot 30 minuten voor vertrek via de Qmove-app of tel. 0900-525 2241. € 2,50 per rit (betalen: vooraf via de app, met OV-chipkaart of met PIN in het voertuig). Zie www.u-ov.info/reizen/u-flex

Horeca

Let op: de openingstijden veranderen regelmatig. Check ze daarom vooraf op de betreffende site.

- Na 8,5 km, in Tull en 't Waal: Theehuis Fort WKU, apr. t/m sept. elke dag open 10-17 uur, daarbuiten ma t/m vr 10-15.30 uur; www.fortwku.nl

- Na bijna 13 km: Restaurant Caatje aan de Lek, gehuisvest in Werk aan het Spoel (zuidzijde Lek, alleen op route met Liniepont). Open wo 11-17 uur en do t/m zo 11-21 uur ('s winters wo tot 17 uur), ma-di dicht; www.caatjeaandelek.nl
- Aan het eind van de route, in het centrum van Culemborg, zijn diverse horecagelegenheden.

Markering van de route

Eerst volg je de paarse pijlen van Utrecht te Voet. Bij de Rode Molen stap je over op het Waterliniep pad (wit-rode markering); soms loop je gelijk op met een Klompenpad (blauw of oranje klompje). Markeringen staan op straatmeubilair, zoals een hek, lantaarnpaal, of op paaltjes van wandelnetwerk Rivierenland. Er is vooral daar gemarkeerd waar twijfel over de juiste route kan ontstaan. Waar beschrijving en markering verschillen, volg je de markering. Tussentijdse veranderingen in het veld worden zo ondervangen. De markering wordt onderhouden door vrijwilligers van Wandelnet.

Wandelnet

In ons land zijn circa 40 Lange-Afstand-Wandelpaden® (LAW's), in lengte variërend van 80 tot 725 km, beschreven en gemarkeerd. Alle activiteiten op het gebied van LAW's in Nederland worden gecoördineerd door Wandelnet. Naast het ontwikkelen en beheren van LAW's behartigt Wandelnet de belangen van alle recreatieve wandelaars op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Alle activiteiten worden ondersteund door ruim 900 vrijwilligers, verspreid door het hele land. Meer weten over de LAW's? www.wandelnet.nl.

Meldpunt Routes

Markering weg? Blokkade op de route? Meld het ons: www.meldpuntroutes.nl

Routebeschrijving

Tip: je kunt de route ook met je smartphone volgen. Download de app van Wandelnet in Google Play of de App Store. Zoek op routenaam en download thuis (wifi) de route. Zorg dat je telefoon is opgeladen en dat je locatiegegevens aanstaan.

1. Houten-Castellum

De naam zegt het al: deze wijk van Houten heeft een Romeins karakter. Niet alleen vanwege de Romeinse straatnamen (met voorvoegsels als Porta, Via, Fossa en Cella), maar ook vanwege de opzet van de wijk. Castellum is gebouwd in een carrévorm en is omringd door een 'slotgracht'.

- Verlaat station Houten Castellum via de trap en ga linksaf. Ga 50 m na het fietstransferium linksaf. Aan einde plein rechtdoor (Porta Castra). Je loopt onder de rood-witte verbindingsoog van huizen door over een brug. Neem het wandelpad direct na de brug rechts. Vlak voor het eind van dit korte wandelpad het rode fietspad oversteken en daarna rechts over de stoep 250 m tussen huizen en heg door. Voorbij Staatsspoor (links) ter hoogte van huisnr. 31 rechtsaf (weer fietspad over) en direct linksaf over het asfaltvoetpad langs een speelveld. Volg aan het eind het voetpad naar rechts langs het fietspad (Beusichemsepad), later Beusichemsetuin.
- Op splitsing, bij Y-3134 linksaf, gaat later over in Beusichemsetuin. Na 20 m rechts aanhouden, voetgangers/fietsbrug. Aan het eind rechtsaf, de houten brug volgen met het grote water aan je linkerhand. Aan het eind een haakse bocht naar rechts volgen.
- Bij school De Vlinder en Y-69355 linksaf richting Culemborg. Voorbij de school bij Y-65753 rechtsaf, Westrumspad; volg het rode asfaltpad steeds rechtdoor. Je komt langs school 'De Fontein' en steekt een kruising over. Einde pad rechtsaf. Op kruispunt van fietspaden bij richtingaanwijzer linksaf richting Schalkwijk. Door tunnel en bij Y-69359 rechtdoor richting Schalkwijk. Volg het fietspad omhoog en steek via de brug het Amsterdam-Rijnkanaal over.
- Circa 100 m na de brug volg je het fietspad links dat met een scherpe bocht parallel aan de brug naar beneden loopt. Aan einde fietspad linksaf, parallel aan het kanaal. Loop onder twee bruggen door en volg het kanaal aan je rechterhand. Na 500 m, bij Y-5758, rechtdoor Kanaaldijk-Zuid. Asphalt wordt klinkerweg voor bestemmingsverkeer. Ga na ruim 1 km, bij P-70361, linksaf een fietspad op, het Elpad. Je passeert en negeert een klein bruggetje (rechts). Hier ga je rechtdoor en verlaat je de paarse pijlen van Utrecht te Voet.
- Volg nu tot Culemborg het Waterliniepad. Je loopt even gelijk op met het Vuylcoppad, een Klompenpad. Ga bij P-70360 de witte brug over. Na de brug direct linksaf. Je komt nu in Het Verdrongen Bos; ga na circa 30 m rechtsaf en volg het vlonderpad dwars over het water.

1. Het Verdrongen Bos

Dit bijzondere bos is begin deze eeuw in gebruik genomen als waterbergingsgebied: in tijden van veel neerslag wordt het water hier opgevangen. De bomen bleken niet bestand tegen de hoge waterstand, ze gingen dood. Vandaar de naam 'Verdrongen Bos'. Om dat als wandelaar goed te kunnen beleven, is in 2014 een vlonderpad van 300 meter aangelegd. Een unieke ervaring om eroverheen te lopen, langs de dode, 'verdrongen' bomen die uit het water steken.

- Aan het eind van het vlonderpad linksaf. Volg het pad met bochten naar links en rechts, zijwegen negeren. Het pad gaat over in een breder graspad met rechts van je een sloot. Aan het eind van het graspad rechtsaf. Links ligt een inundatiekanaal.

3. Nieuwe Hollandse Waterlinie

Het kanaal dat je volgt, is een inundatiekanaal. 'Inunderen' betekent 'onder water zetten'. Dat was precies de bedoeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Door een circa 5 km brede strook land (tussen Muiden en de Biesbosch) zo'n 40 cm onder water te zetten, kon de vijand het achterliggende gebied (het rijke westen) niet bereiken. Op strategische plekken van de linie verzezen forten. Deze waterlinie, aangelegd tussen 1815 en 1940, was 85 kilometer lang, omvatte 50 forten en 5 verdedigingssteden. De linie is nooit gebruikt, er ging vooral een preventieve werking van uit.

- Bij een brug (links) ga je rechtdoor over de grasdijk. Bij bord '60 km' een asfaltweg oversteken en rechtdoor, pad langs het inundatiekanaal blijven volgen. Loop langs een parkeerplaats (rechts) en ga op de asfaltweg rechtsaf (*hier verlaat je het Klompenpad*). Eerste weg linksaf. Je passeert de toegang tot fort 'Werk aan de Korte Uitweg'.

4. Werk aan de Korte Uitweg

Dit fort werd in 1871-1877 aangelegd ter versterking van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het fort, omringd door een gracht, bestaat uit een bomvrije kazerne, een genieloods, een fortwachterswoning en een remise (munitiemagazijn). De zalen worden tegenwoordig gebruikt voor vergaderingen, feesten en bruiloften. In het voormalige wachtlokaal, waar de mannen vroeger de wacht hielden, is een theehuis gevestigd. Rond het fort ligt een natuurkampeerterrein. www.fortwku.nl

- Fietspad volgen onderlangs aarden wal (*hierachter konden de soldaten zich vroeger voor*

de vijand ongezien bewegen tussen de forten).
 Je passeert huisnr. 56a. Ga rechtsaf en loop de dijk op. Hier linksaf via een hek Fort Honswijk betreden. Op splitsing rechts aanhouden. Ga rechtdoor naar boven langs een picknickplaats, eerst klinkerpad, daarna grindpad. Loop om het fort heen.

5. Fort Honswijk

Dit fort werd gebouwd tussen 1841-1847, als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Omdat de historische zichtlijnen zijn hersteld, is het fort met omringende gebouwen goed zichtbaar vanaf de route. De soldaten hadden vanuit de bomvrije geschutstoren goed zicht op de rivier en de uiterwaarden, zodat ze de vijand konden zien aankomen. Tussen 1935 en 1938 deed het fort dienst als interneringskamp voor politieke Duitse vluchtelingen. Na de Tweede Wereldoorlog zaten NSB-ers, Nederlandse SS-leden en de beruchte 'Drie van Breda' er opgesloten. Eind 2016 is het fort overgedragen aan de gemeente Houten, die er een passende invulling aan gaat geven.

- Verlaat het fortterrein via het hek. Ga rechtsaf en direct rechtsaf langs slagboom en bordje 'verboden toegang'. (Hoogwater? Volg de hoger gelegen dijk.)
 (Let op: het onverharde pad langs de dijk is verboden voor honden. Wandelaars met hond volgen de dijk rechtdoor. Na 2 km kun je rechts afslaan naar de Liniepont.)
 Na circa 75 m linksaf via een overstapje. Volg nu circa 1,7 km een brede grasstrook met een aantal overstapjes. Daarbij steek je een opgang naar de Lekdijk over.

6. Klompenpaden

Dit onverharde, buitendijkse paadje is speciaal aangelegd voor het Lint- en Liniepad, een Klompenpad van Landschap Erfgoed Utrecht. Het waterschap gaf hiervoor toestemming, zodat wandelaars nu kunnen genieten van de uiterwaarden van de Lek. Een Klompenpad is een wandelroute door boerenland, over landgoederen, onverharde paden en historische trajecten. Je vindt ze in de provincies Utrecht en Gelderland (zie www.klompenpaden.nl en de Klompenpaden app).

- Uiteindelijk kom je bij een overstapje, waarbij de oranje klompjes (van het Lint- en Liniepad) linksaf omhoog gaan.* Loop hier rechtdoor.
 * **Tip:** neem even een kijkje bij Werk aan de Groeneweg en volg de oranje klompjes.

7. Werk aan de Groeneweg

Ook Werk aan de Groeneweg, aangelegd in de Eerste en Tweede Wereldoorlog, maakt deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het complex van aarden wallen, loopgraven en groepsschuilplaatsen was bedoeld om Fort Honswijk te verdedigen. In 1932 zijn veel hoogstamfruitbomen aangeplant, als afleiding voor overvliegende vliegtuigen. Staatsbosbeheer heeft het werk in 2013-'14 hersteld in zijn oorspronkelijke vorm en nu is het toegankelijk voor publiek. Er is een beleefroute en sommige betonnen groepsschuilplaatsen kun je van binnen bekijken.

- Volg de grasstrook en ga na het tweede overstapje omhoog naar een smal pad. Op dit punt heb je de keuze uit een paar varianten (afhankelijk van het seizoen):

De hoofdroute door de Steenwaard is alleen toegankelijk tussen 1 april en 1 okt. (lees verder bij 'Hoofdroute'). De Steenwaard is verboden voor honden; je volgt de wintervariant (zie hieronder).

De variant met de Liniepont kun je alleen lopen van mei t/m september. Bekijk eerst de dienstregeling van de Liniepont, halte Werk aan de Groeneweg (op volgende pagina). De pont vaart, zeker aan de randen van het seizoen, niet dagelijks. Zie 'Hoofdroute' en vervolgens 'Variant Liniepont'.

Wintervariant Lekdijk (1 okt.-1 april)

- Ga linksaf een smal pad op naar de asfaltweg, Lekdijk. Hier rechtsaf en de dijk ruim 2 km volgen. Je loopt onder het spoorviaduct door. Bij Y-1258-1 rechtsaf, Veerweg. Volg deze weg ruim 600 m tot de veerpont en steek met de pont de Lek over naar Culemborg (vaarschema: elke dag van 6.30-22.30 uur, zo 9-22.30 uur, prijs € 0,80 p.p., bij voorkeur contant betalen, maar pin kan ook). Vanaf de pont links aanhouden, weg volgen met bocht naar rechts. Lees verder bij 'Vervolg alle routes'.

Hoofdroute (1 apr.-1 okt.)

- Ga rechtsaf door het klaphek, de Steenwaard in. Na circa 600 m kun je de hoofdroute door de Steenwaard vervolgen (lees verder bij 'Vervolg Hoofdroute'), of - als de Liniepont vaart - de Lek oversteken en via de zuidoever van de Lek naar Culemborg lopen (lees verder bij 'Variant Liniepont', zie dienstregeling!).

Vervolg hoofdroute (1 apr.-1 okt.)

Vanaf de aanlegsteiger van de Liniepont volg je de grasdijk door de Steenwaard (afslag links negeren) met de Lek aan je rechterhand. *Let op: in de Steenwaard kunnen jonge koeien (geen stieren) lopen, die weleens nieuwsgierig zijn. Schrikken de jonge koeien je af, kies dan voor de Wintervariant.*

8. Steenwaard

Vroeger was de Steenwaard in gebruik bij boeren, maar sinds 2001 is het een natuurgebied van weides, bos en water. Bij hoogwater staat het gebied deels onder water. Er verblijven ganzen, eenden, ooievaars, grutto's, Kievieten en tureluurs, maar ook amfibieën, zoals kikkers, salamanders en padden. Runderen voorkomen dat het gebied dichtgroeit. In verband met het overwinteren van de vele ganzen heeft Staatsbosbeheer natuurgebied de Steenwaard tussen 1 oktober en 1 april afgesloten voor publiek. Ten westen van de spoorlijn is een uitzichtpunt dat bereikbaar is via een steile trap.

Loop onder de spoorbrug door en verlaat de Steenwaard aan het eind via een asfaltweg. Ga rechtsaf en steek met het autoveer de Lek over naar Culemborg (vaarschema: elke dag 6.30-22.30 uur, zo 9-22.30 uur, prijs € 0,80 p.p., bij voorkeur contant betalen, maar pin kan ook). Vanaf de pont links aanhouden, volg de weg met een bocht naar rechts. Lees verder bij 'Vervolg alle routes'.

Variant Liniepont (halte Werk aan de Groeneweg) Alleen te lopen als de Liniepont vaart. Vaarschema:

- vanaf begin mei tot half juni: elk weekend (za-zo), ook tijdens Hemelvaart en Pinksteren;
- van half juni tot half sept: dagelijks;
- half sept tot eind sept: elk weekend (za-zo). Vaartijden tussen 10-17.15 uur, prijs € 1,25 p.p. alleen met pin betalen.

Let op: het pontje vaart op afroep in een driehoek tussen Werk aan de Groeneweg en (aan overzijde) Werk aan het Spoel en Fort Everdingen. Meld de schipper dat je wilt uitstappen bij Werk aan het Spoel. Pont niet in zicht? Bel dan 06-57952925 en geef aan waar je staat (halte Werk aan de Groeneweg). Zie ook www.uitwaarde.nl/pontjes/neder-rijn-lek/liniepont voor de actuele data waarop gevaren wordt.

Aan de overzijde van de Lek volg je het pad met een bocht naar rechts en naar links. Via een klaphek kom je uit op een asfaltweg, ga hier linksaf (het restaurant ligt rechts). Je loopt nu op Goilberdingerdijk.

9. Werk aan het Spoel

Werk aan het Spoel is gebouwd tussen 1816 en 1824 met als doel om de waaiersluis die er lag, te beschermen. Een waaiersluis is een speciale sluis, die als voornaamste eigenschap heeft dat hij tegen de waterdruk in geopend en gesloten kan worden. Samen met de inundatievoorzieningen van Fort Everdingen kon zo de polder tussen Culemborg en de Diefdijk onder water worden gezet; zo kon de vijand de toegang worden belet.

Tussen 2009 en 2011 onderging Werk aan het Spoel een metamorfose. Naast een restaurant is er een prachtig amfiteater op het fortterrein, waar regelmatig voorstellingen en muziekoptredens plaatsvinden.

Na bord bebouwde kom Culemborg linksaf, een pad naar beneden volgen. Via een klaphek ga je de Baarsewaard in. Volg het graspad met een bocht naar rechts. Circa 100 m voor het spoorviaduct, op een splitsing, links aanhouden. Loop door een wandelsluis en verlaat de Baarsewaard. Volg het grind-/kiezelpad onder het spoorviaduct door. Je komt uit op een asfalterrein en gaat rechtdoor, de Lek aan de linkerhand houden. Vervolg de route rechtdoor via een klinkerweg (markering naar links negeren!). Je komt uit bij de veerpont en volgt de weg met een bocht naar rechts. Lees hieronder verder bij 'Vervolg alle routes'.

Vervolg alle routes

Volg nu de Veerweg. Je hebt het Waterliniepad verlaten en volgt nu de 'aftak' naar het station, herkenbaar door de stickers met NS-logo. Aan einde weg rechtdoor via de coupure in de dijk en een brug. Je bent nu op de Havendijk. Op de kruising met Visstraat rechtdoor.

10. Culemborg

Culemborg heeft veel (rijks)monumenten; sommige liggen langs de route. Op het pand Veerweg 78 is een prachtige reclamemuurschildering voor sigaren afgebeeld; op de hoek met de Tollenstraat is een reclameschildering voor sigaretten. Aan de Havendijk staat een kleine classicistische

vishal uit 1787 met voorpleintje. Het middengedeelte op Toscaanse zuilen wordt afgesloten door een driehoekig ornament.

Op de hoek Oude Vismarkt/Markt staat het stadhuis (rijksmonument, uit 1534, laatgotisch); het is in gebruik als vergaderruimte van de gemeenteraad en als trouwlocatie. Op de hoek staat een schandpaal.

Aan het eind van de Markt staat de enig overgebleven poort, de Binnenpoort.

Nabij het pand Zandstraat 33/35 staat een bakstenen pomp uit de 18de eeuw, bekroond door een leeuw met stadswaapen. Op nr. 44 staat een pand met prachtige gevel uit 1900.

Neem op de vijsprong de tweede weg van links, Tollenstraat. Deze gaat over in de Oude Vismarkt. Na het stadhuis kom je op de Markt en verlaat deze via de (Binnen)poort. Loop rechtdoor via de Varkensmarkt en ga op de splitsing linksaf, Zandstraat. Volg deze straat aan de rechterzijde.

Na huisnr. 109 rechtdoor en de rotonde via het zebrapad oversteken. Aan de overzijde rechtsaf, Stationssingel.

Deze gaat over in Stationsweg. Bij de rotonde links aanhouden, Parallelweg Oost. Na ongeveer 200 m bereik je het station van Culemborg.

Deel je ervaringen

en schrijf een review:

www.wandelnet.nl/wandelroute/659/Waterlinie-Culemborg/review

Alle gegevens in deze beschrijving en op de routekaart gelden onder voorbehoud van wijzigingen en eventuele drukfouten. De route en de beschrijving van deze NS-wandeling werden met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Wandelnet en NS aanvaarden echter geen verantwoordelijkheid voor schade die wandelaars op enigerlei wijze zouden kunnen ondervinden door gebruik te maken van deze routebeschrijving en/of kaart of door het wandelen van de route. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, publicatie op internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wandelnet.

Rev 13/12/22